

Den glömda emigrationen

Under åren 1866-1930 emigrerade många svenskar till främmande länder. Inte bara till Amerika. En stor del reste till Danmark och Tyskland. Många känner till emigrationen till Danmark, till Köpenhamn och Bornholm, men emigrationen till Tyskland är mera okänd. Troligtvis reste fler till Tyskland än till Danmark och andelen av den totala emigrationen, d.v.s. den inomeuropeiska emigrationen under denna tidsperiod, var också mycket större än de flesta trott.

Denna forskning handlar framförallt om emigrationen till Tyskland. Ibland uppgav emigranterna att de ville resa till Danmark eller Amerika. Ibland kom de till Tyskland för att senare resa vidare till Amerika, Kanada, Australien, Brasilien eller Nya Zeeland. Många emigranter uppgav att de reste till "Schleswig". Åtskilliga präster och forskare tolkade det som om de hade rest till Danmark. Det berodde väl på vilken sida de stod på i kampen om Schleswig som stod mellan Preußen och Danmark. Det är viktigt att minnas att Preußen, fr.o.m. 1864 ända till 1919, ockuperade stora delar av nuvarande Jylland, som då kallades Nordschleswig.

Tjenstefolk till Tyskland.

Dugliga pigor och flickor samt några pojkar och halfbrödrar kunna få goda platser å egendomar i Schleswig, Holstein och norra Tyskland, om de anmäla sig hos uuder-tecknad, boende i mamsellerna Lewenhagens gård, Köpmangatan n:o 38, ingången genom porten.

Upplysningsvis får jag nämna, att till säkerhet för mina förbindelsers uppfyllande äro 300 rdr rmt deponerade i "Das Polizei Amt" i Lybeck; och eger ingen rättighet att uppträda som agent för tjenstefolk i Tyskland, som ej kan förevisa tillstånds- och depositionsbevis från Senaten, hvarföre det tjenstefolk, som medföljer andra personer, än de som deponerat och hafva rättighet, hvarken kunna påräkna skydd eller säkerhet att utfå hvad dem blifvit utlofvade, antingen de erhålla lönsedel eller ei.

Alla som vilja blifva antagna till platser, böra vara försedda med ordentliga kläder och vid inskrifningen förete betyg om ålder och frejd. Karlskrona den 23 Maj 1871.

JOLIS SVENSSON.

Armälan kan äfven ske i Grindvaktarebo-stället vid Blå Porten, utanför Pantarholmen, där antingen jag eller min hustru kan träffas.

Obs. Till det tjenstefolk som redan erhållit platser kunna deras föräldrar eller vänner af mig få adress och står jag med nöje dem till tjänst med öfriga upplysningar om dem.

Annons i Carlskrona Wecko-Blad den 23 maj 1871

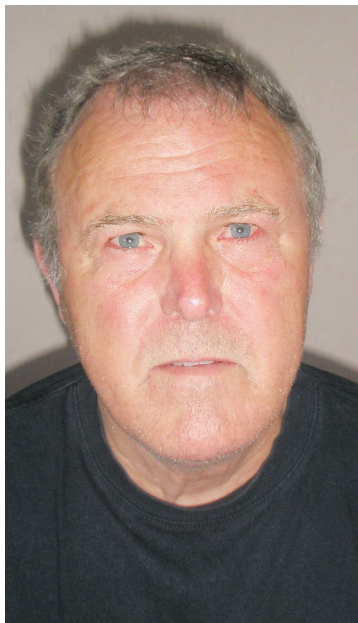
Större delen av Tysklandemigranterna var kvinnor (65-75 %) som till stor del gifte sig med tyskar. Dessa kvinnor är svåra att spåra och enligt de tyska lagarna har bara personer som i rakt nedstigande led är släkt med dessa rätt till information.

Åtskilliga reste flera gånger. Till Tyskland, Danmark eller Amerika. Flera reste till alla dessa länder flera gånger. Många kom tillbaka, men inte alltid till hemorten. Många dog i Tyskland utan att vi vet något om detta. En stor del av de svenska männen blev aldrig tyska medborgare. Det fanns en rad skäl för detta. Andra förlorade efter tio års bortavistelse från Sverige sitt svenska medborgarskap och förblev statslösa i Tyskland.

Ett större antal barn föddes utom äktenskapet i Tyskland och mödrarna utvisades ofta. En del hemförsamlingar till dessa kvinnor ville inte ta emot dessa återvändande kvinnor med barn, och tvingades i vissa fall av statliga myndigheter till att hjälpa dem. För många av dessa barn gick det dåligt. De fick det oftast värre än andra barn födda utom äktenskapet.

I en del städer i Tyskland fanns det svenska kyrkor, i bl.a. Kiel, Lübeck, Hamburg och Berlin. Kyrkan i Kiel utgjorde den enda utlandsförsamlingen. Till Kiel kom redan i slutet av 1860-talet många svenskar som var med om att bygga fästnings-, hamn- och varvsanläggningar. Trots omfattande inventering i det svenska kyrkoboksmaterialet så har vi långt ifrån en bra statistik över denna stora emigrationsvåg.

En av Blekinge Släktforskarförenings medlemmar, Hans-Jürgen Schmitz, i Karlskrona har i över 30 år forskat om denna emigration. Hans-Jürgen är född i staden Kiel, i Tyskland. Hans mormor emigrerade 1892 från Brömsebro, Blekinge (K) till norra Tyskland. Hon kom där att gifta sig med en tysk, som så många andra svenska flickor gjorde. Hans-Jürgen, själv emigrant, kom som 21-åring 1964 till Sverige.

Hans-Jürgen berättar:

”I slutet av 1970-talet började jag på allvar med släktforskning, vilket fick en direkt koppling till emigrationsforskningen. Jag blev uppmärksam på att det inte bara var min mormor som hade emigrerat till Tyskland, utan att det var många, framförallt unga kvinnor, som under åren 1866-1910 hade sökt sig söderut till olika delar av Tyskland.

Några år senare började jag specialisera mig på Tysklandsemigrationen. Det ledde till en noggrann inventering av kyrkoböckerna från hela södra Sverige, detta för att ta reda på all information om de personer som uppgivit att de velat resa/emigrera eller hade varit i

Tyskland. Detta inkluderade också anteckningar om barn födda i Tyskland eller tyska kvinnor och män som var gifta med en svensk/svenska.

Jag gjorde regelbundna resor under hela 1980-talet till Tyskland för att inventera, fotografera, samla in material, göra intervjuer och följa svenskarna och deras ättlingar i spåren. Resorna gick bl.a. till ön Fehmarn och Hamburg tillsammans med Claudius Riegler från Ystad. På Fehmarn hittade vi nästan 200 svenska emigranter. Andra resor gick till Kiel, Eckernförde, Flensburg, Rendsburg, Husum, Eutin, Preetz i/H, Oldenburg i/H, Lübeck och Mecklenburg.

Det insamlade materialet är omfattande. Det har använts för en del artiklar och för en fotoutställning på Utvandrarernas Hus - Emigrantinstitutet i Växjö. En del föreläsningar har det också blivit, både i Tyskland och Sverige.

Många lämnar sitt fädernesland. Deras motiv för utvandring, omständigheterna och hur det kom att bli i främmande land är en spännande forskning och ökar förståelsen för alla de människor som sedan andra världskriget har sökt sig till Sverige.”

Blekinge Släktforskarförening har inlett ett samarbete med Hans-Jürgen för att inledningsvis diskutera på vilket sätt denna mångåriga forskning kan göras tillgänglig för andra forskare.

Ska det bli en vandringsutställning, en bok, en cd-skiva, en databas, en hemsida eller alltihop?

Blekinge Släktforskarförening vill ha kontakt med er som är intresserade av att få reda på mer om denna spännande ”glömda emigration” för att få idéer och feedback om hur vi går vidare på den inslagna vägen.

Är du intresserad? Tveka inte att ta kontakt med undertecknad

Katarina Möller
0455-821 47 [bostad]
0455-30 35 55 [arbete]
katarina.moller@gmail.com

Emigrationen har fått en egen plats på vår hemsida, www.blekingesf.se, där du kan läsa mer.

Artikeln införd i Släkt-Eken nr 104, november 2010